

УДК 005.336.4

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ТА
ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ
ЗНАННЯМИ**

**RESEARCH OF APPROACHES AND
MANAGEMENT PRINCIPLES BY
KNOWLEDGE**

Боровик
Марина Вікторівна

borovik.marina@gmail.com

кандидат економічних наук

У статті розглянута сутність знань та системи управління знаннями на підприємстві. Досліджені основні методичні підходи до управління знаннями, а також принципи управління знаннями.

В статье рассмотрена сущность знаний и системы управления знаниями на предприятии. Исследованы основные методические подходы к управлению знаниями, а так же принципы управления знаниями.

In the article essence of knowledge and control system is considered by knowledge on an enterprise. The basic methodical going is investigational near a management by knowledge, and similarly management principles by knowledge.

Ключові слова: знання, управління знаннями, система управління знаннями, підходи до управління знаннями, принципи управління знаннями.

Ключевые слова: знания, управление знаниями, система управления знаниями, подходы к управлению знаниями, принципы управления знаниями.

Keywords: knowledge, management by knowledge, control system by knowledge, going near a management by knowledge, management principles by knowledge.

Вступ. В сучасних умовах господарювання все більше уваги приділяється економіки, заснованої на знаннях, як основи сучасного економічного розвитку суспільства, ринкових відносин та розвитку якості життя.

Знання, як складова частина людського капіталу, розглядаються в сучасній економічній науці у рамках такого напрямку досліджень як теорія людського капіталу. До науковців, що займалися дослідженнями даної теорії відносяться такі провідні вчені-економісти як: Г. Бекер, М. Блауг, Є. Брукінг, Д. Мінцер, М. Мелоун, Т. Стюарт, І. Нотаки, Г. Такеучи та ін. Дослідженнями особливостей економіки знань приділяється значна увага закордонних та вітчизняних вчених – економістів. В цих роботах значну увагу приділено

дослідженню специфіки економіки знань, зокрема проаналізовано і систематизовано основний інструментарій моделювання економіки знань, досліджено взаємозв'язок економічного зростання і якості життя, оцінені соціально-економічні аспекти становлення суспільства знань, виявлено значення розвитку соціально-орієнтованій ринкової економіки, розроблені моделі управління технологічним розвитком інноваційної економіки та ін. [1-7]. При цьому проблеми економіки знань на мікрорівні і досі залишаються вивченими в значно меншому обсязі. Саме тому, для вітчизняних підприємств актуальною є проблема управління знаннями, зокрема формування системи управління знаннями на підприємствах.

Мета роботи є дослідження підходів та принципів управління знаннями у сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet тощо.

Результати. Досліджуючи знання, перш за все, необхідно дати визначення терміну «знання». У найбільш широкому розумінні знання можна визначити як проблемно-орієнтовану, індивідуально сформовану в свідомості суб'єкта, а також на різних матеріальних носіях систему зредукованої інформації, здатну максимально об'єктивно оцінювати складні процеси, явища і результати, забезпечуючи даному суб'єктові оптимальну безпеку і душевний комфорт в даних соціально-економічних умовах [3].

Знання можна розглядати в декількох аспектах, а саме як:

- ресурс, що використовується в діяльності суб'єктів господарювання, на зразок праці та капіталу;
- важливий економічний продукт, з яким пов'язані нові форми діяльності, засновані на торгівлі продуктами знань;
- основа організації та здійснення економічної діяльності суб'єктів господарювання;
- індустрія, яка зростає швидкими темпами та впливає на суспільний розвиток.

Сучасні зарубіжні економісти сутність знання аналізують з двох різних позицій [2]. Перша позиція є традиційною для стандартної мікроекономіки та розуміє знання як інформацію, необхідну економічним агентам або менеджерам для здійснення раціонального вибору. Тут знання розглядається як процес перетворення будь-яких початкових даних у відповідне знання, яке може бути використане для аналізу реальної ситуації, тобто практично не відрізняється від інформації. Інша позиція, якій в період становлення економіки знань надається все більше уваги, розглядає знання як економічний актив, аналогічний іншим, вже відомим видам активів - фінансовим, матеріальним тощо. В цьому випадку знання виступає як ресурс і як продукт (інновація).

Знання досить часто розглядають тільки як ресурс. Однак, специфічні властивості знань не дозволяють застосовувати до них ті ж самі підходи, як до інших ресурсів підприємства, при формуванні системи управління знаннями.

До основних принципових відмінностей знань від інших ресурсів слід віднести те що:

- людина, що є носієм знання при його передачі іншій людині все одно залишається власником знання, при цьому знання можуть передаватися декілька разів, що приводить до збільшення кількості власників знання;
- знання не зношується, а при постійному користуванні ним, воно розвивається та становиться більш цінним для його власника;
- знання існує віртуально та на відміну від інших ресурсів може бути формалізованим (явним) або персоналізованим (скритим).

Управління знаннями на підприємстві можна представити як технологічний процес роботи з інформаційними ресурсами для забезпечення доступу до знань, їх об'єднання і генерації нового знання з метою нарощування ефективності і потенціалу діяльності колективу людей. Оцінка знань тісно пов'язана з оцінкою якості бізнес-процесів: чим вище якість бізнес-процесів, тим більше знань в ньому задіяне. У цьому сенсі управління якістю на підприємстві є цикл, направлений на генерацію і витягання знань в цілях

підвищення якості внутрішніх процесів, які, у свою чергу, забезпечує поява нового досвіду і таким чином сприяють генерації нового знання [3].

Головна мета управління знаннями полягає у накопиченні та поширенні знання, тобто ліквідації їх дефіциту та використання знання для підвищення ефективності діяльності підприємств та їх конкурентоздатності.

Для управління знаннями необхідно формування певного управлінського підходу, що дозволить враховувати всі властивості знання, як специфічного ресурсу підприємства.

Аналіз досліджень, присвячених проблемі управління знаннями та інтелектуальним капіталом, дозволив виділити основні методологічні підходи до управління знаннями. До таких методичних підходів належать [2]:

- системний підхід;
- когнітивний або пізнавальний підхід;
- поведінковий підхід;
- логістичний підхід.

Системний підхід до знання як до об'єкту управління передбачає сприйняття знання як цілісної системи, що утворюється єдністю різних елементів. Системний підхід допомагає розглядати знання як комплекс взаємозв'язаних підсистем, об'єднаних спільною метою. На основі системного підходу розробляється система управління знаннями.

Когнітивний підхід аналізує процеси виробництва та засвоєння знань в основному на індивідуальному рівні такому як інтелектуальну діяльність, що має як соціальний зміст, так і психофізіологічний. Робота людського інтелекту відбувається на трьох рівнях таких як: підсвідомість; звичайна свідомість (сприйняття, початкова думка, уявлення, поняття, позиція, концепція, теорія, учення, тощо); надсвідомість (наявність унікальних здібностей).

Матеріальна основа інтелекту на рівнях підсвідомості і надсвідомості ще не пізнана. Таким чином, велика частка розумової роботи індивідуума доводиться на стадію звичайної свідомості, яка направляє діяльність розуму на вирішення поставлених завдань.

Поведінковий підхід сприяє наданню допомоги робітникові підприємства в усвідомленні своїх власних можливостей і здібностей за рахунок підвищення ефективності усіх людських ресурсів, що використовуються на підприємстві.

Логістичний підхід в управлінні знаннями виявляється в організації процесів передачі і засвоєння (інтеграції) знань у формі їх потоків. Рух потоку означає переміщення явних і неявних знань між учасниками процесу управління знаннями.

Будь-яка діяльність будується на основі певних принципів. Зміст і класифікація принципів управління розвивалася і уточнювався з часом і зміною домінуючих поглядів на управління [2]. Кожна школа управління пропонує свої принципи. До основних принципів управління знаннями слід віднести:

- принцип науковості;
- принцип системності;
- принцип ситуативності;
- принцип розуміння та використання психологічних чинників;
- принцип використання кількісних методів в управлінні знаннями;
- принцип повноважень і відповідальності та принцип демократичного централізму.

Принцип науковості передбачає побудову системи управління знаннями на основі наукових рекомендацій, що вимагає використання всього спектру сучасних досягнень науки.

Принцип системності передбачає облік взаємодії і взаємозалежності всіх компонентів системи управління знаннями на підприємстві.

Принцип ситуативності передбачає облік значення навколишнього середовища і зворотного зв'язку для успіху діяльності підприємства, ухвалення управлінських рішень на основі вивчення всієї сукупності ситуативних чинників.

Принцип розуміння та використання психологічних чинників передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації особового потенціалу кожного робітника підприємства та оптимізацію міжособових стосунків у колективі.

Принцип повноважень і відповідальності полягає в тому, що кожен працівник повинен володіти повноваженнями, достатніми для того, щоб нести відповідальність за якісне виконання роботи.

Принцип демократичного централізму передбачає надання самостійності робітникам та підрозділам підприємства із збереженням за керівництвом функцій координації.

Висновки. Управління знаннями в сучасних умовах господарювання слід здійснювати на основі системного, когнітивного (пізнавального), поведінкового та логістичного підходів. Також, при побудові системи управління знаннями необхідно дотримуватися принципів науковості, системності, ситуативності, принцип розуміння та використання психологічних чинників, використання кількісних методів в управлінні знаннями, повноважень і відповідальності та демократичного централізму. Значну увагу необхідно приділити дослідженню факторів, що впливають на ефективність функціонування системи управління знаннями, а також взаємозв'язкам між елементами цієї системи.

Література:

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал. – СПб: Питер, 2001. – 288 с.
2. Управление знаниями: учебное пособие / В. В. Ефимов. - Ульяновск: УлГТУ, 2005. - 111с.
3. Экономика, основанная на знаниях (теория и практика): учебное пособие / Т.Е. Степанова, Н.В. Манохина. – М.: Гардарики, 2008. – 238 с.
4. Экономика, основанная на знаниях: Учебное пособие / Под общ. ред. А.Л. Гапоненко – М.: Изд-во РАГС, 2006. – 352 с.
5. Becker, G. Human Capital. N.Y.; L., 1975. – 353 p.
6. Nonaka, I. The Knowledge – Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation / I. Nonaka, H. Takeuchi. N.Y., 1995. – 284 p.
7. Stewart, T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. N.Y.; L., 1997. – 391 p.